

A portrait of a man with dark hair, wearing glasses and a white high-collared shirt. The background is a textured, warm-toned wash of colors.

Rama IX Art Museum Foundation

วันบิศ

ประจำปี ๒๕๔๕

ไหว้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เนื่องในวันแม่แห่งชาติ

E-CAT-1-0021
GR0-0020-04-2545

วันแม่ ๒๕๔๕

วันนริศ

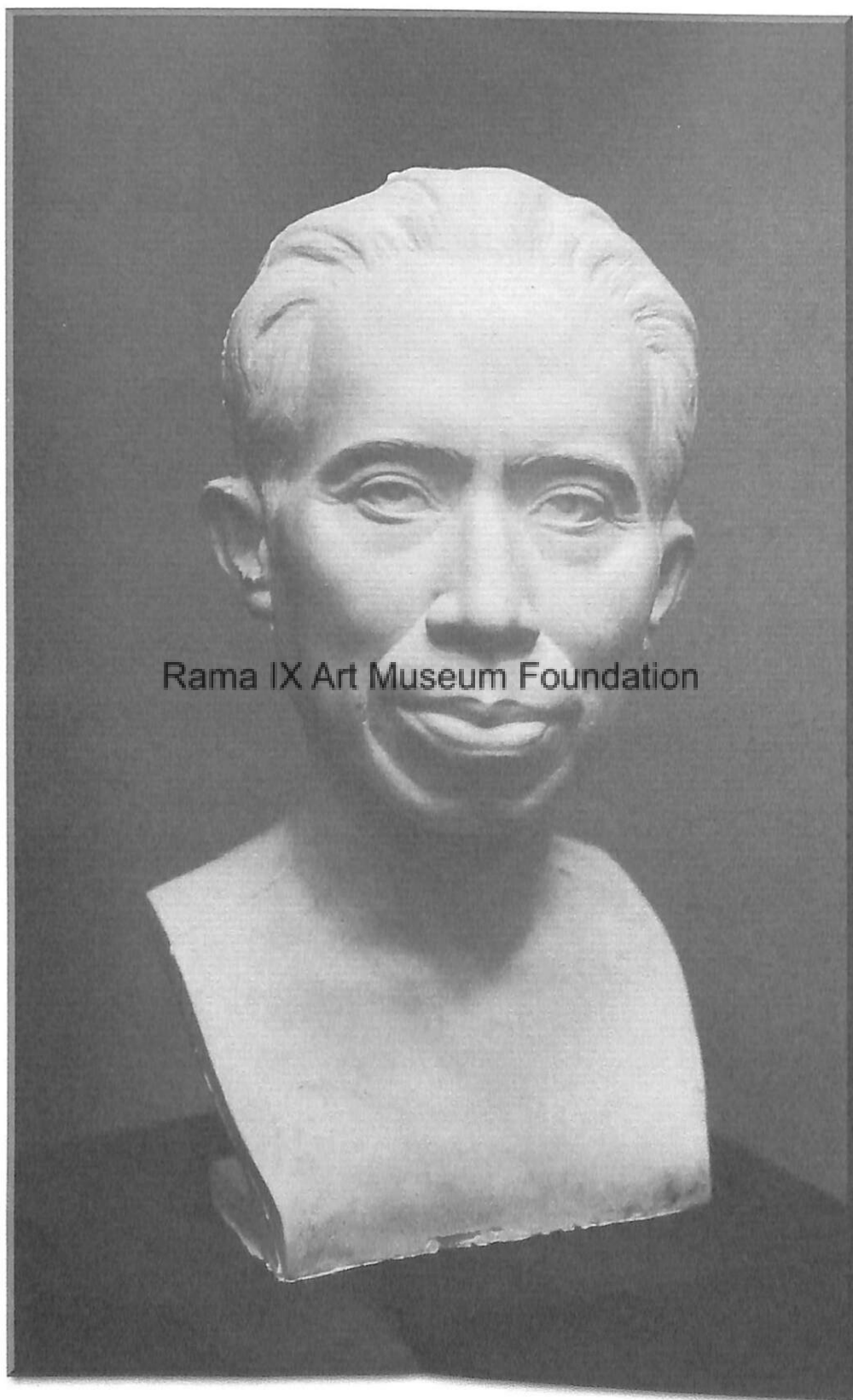
โท้วสมเด็จครู
นายช่างใหญ่แห่งกรุงสยาม

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
Rama IX Art Museum Foundation
วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๕
ณ ก่อกระโธง วัดท่าพระ

นิทรรศการศิลปกรรมบนศาลปัด
เนื่องในวันนริศ

วันที่ ๒๕ เมษายน - ๔ พฤษภาคม ๒๕๔๕
หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

B-CAT-1-0021

สารจากอธิการบดี

ในบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์แห่งราชวงศ์จักรีนั้น เจ้านายที่ได้รับการยกย่องว่ามีฝีมือทางช่างเป็นเอกพระองค์หนึ่งคือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานวังท่าพระให้เป็นที่พักประทับ และได้ประทับอยู่ ณ วังแห่งนี้จนถึง ๖๕ ปี

ด้วยเหตุที่มหาวิทยาลัยศิลปากรได้รับการก่อตั้งขึ้นที่วังท่าพระ และศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้วางรากฐานการศึกษาศิลปะสมัยใหม่ขึ้นในมหาวิทยาลัยศิลปากร ก็ได้รับพระเมตตาจาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งทรงส่งเสริมสนับสนุนในทุกๆ ด้าน จนกระทั่งมีโอกาสได้เข้ารับราชการในประเทศไทย และสามารถก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรได้เป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา

ชาวมหาวิทยาลัยศิลปากรตระหนักในพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ อีกทั้งยกย่องเทิดทูนในฝีมือช่างและการออกแบบทั้งงดงาม เป็นเลิศของพระองค์เสมอมา จึงได้จัดให้มีงาน “วันนริศ : ใจหวัสมเด็จครู นายช่างใหญ่แห่งกรุงสยาม” ขึ้นเป็นประจำทุกปี เพื่อรำลึกถึงพระกรุณาธิคุณ และประกาศพระเกียรติคุณให้เยาวชนรุ่นหลังได้รับรู้กันสืบต่อไปในภายภาคหน้า

Rama IX Art Museum Foundation

สำหรับในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ นี้ มหาวิทยาลัยศิลปากรได้เลือกเน้นในงานด้านการออกแบบ ตาลปัตร ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงฝากผลงานที่งดงามไว้ในแผ่นดินสยามเป็นจำนวนมาก และได้จัดให้มีการจัดแสดงนิทรรศการศิลปกรรมบน ตาลปัตร เนื่องในวันนริศ ขึ้น ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ ๒๕ เมษายน - ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๕ เพื่อให้สาธารณชนได้ตระหนักถึง พระอัจฉริยภาพของพระองค์ ที่ทรงสามารถเนรมิตให้ตาลปัตรของพระองค์ ประสภาพมาเป็น ศิลปะวัตถุทั้งงดงามและทรงคุณค่าได้อย่างน่าพิศวง

(อาจารย์พูน วีระประเสริฐ)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยศิลปากร

สารบัญ

	หน้า
สารจากอธิการบดี	๓
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	๖
นิทรรศการ “ศิลปกรรมบนตาลปัตร” เนื่องในวันนริศ	๘
ศิลปะบนพัดรองของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์	๒๕
มูลเหตุที่มีส่วนผลักดันให้เป็นอย่างเรื่อนาม	๒๖
ตารางแสดงพัดรองที่ใช้ตราและ/หรืออักษรย่อเป็นเด่น	๓๗
ตารางแสดงพัดรองที่ใช้ตราและ/หรืออักษรย่อผสมแนวความคิดสร้างสรรค์เป็นเด่น	๔๑
ตารางแสดงพัดรองที่ใช้กลุ่มตัวอักษรเป็นเด่น	๔๔
ตารางแสดงพัดรองที่ใช้แนวความคิดสร้างสรรค์เป็นเด่น	๔๘
ตารางแสดงพัดรองที่ใช้แบบพัดเป็นเด่น	๕๕
ตารางแสดงพัดรองที่ปรุงแต่งจากแบบเดิม/ทำตามคำบอก	๖๐
ตารางแสดงจำนวนงานศิลปะบนพัดรองของสมเด็จพระเจ้าฯ แยกพระชันษา/ปี พ.ศ./กลุ่มงาน	๖๑
บรรณานุกรม	๖๗
คณะกรรมการดำเนินงานจัดงานวันนริศ	๖๘
กำหนดการงาน “วันนริศ”	๗๑
คณะผู้จัดทำ	๗๒

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พระนามเดิม พระองค์เจ้าจิตรเจริญ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ และพระสืมน้ององค์เธอ พระองค์เจ้าหญิงพรรณราย (หม่อมเจ้าหญิงพรรณราย) ประสูติเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๐๖ สิ้นพระชนม์ด้วยพระโรคชราภาพ เมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๙๐ ที่ตำหนักปลายเนิน คลองเตย รวมพระชนมายุ ๘๓ พรรษา พระองค์ทรงได้รับการยกย่องจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก เมื่อครั้งครบ ๑๐๐ ปี พระชนมกาลของพระองค์ ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๖

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงเป็นอัจฉริยศิลปินแห่งสยามประเทศ นอกจากทรงเป็นรัฐบุรุษผู้ทรงพระปรีชาสามารถแล้ว ทรงสนพระทัยในงานด้านศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ทรงรอบรู้และมีพระปรีชาสามารถในทางศิลปกรรมแทบทุกแขนง ทั้งด้านจิตรกรรมและภาพลายเส้น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม มัณฑนศิลป์ ประณีตศิลป์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ตลอดจนโบราณคดี วัฒนธรรมและประเพณี ประวัติศาสตร์ วรรณคดี อักษรศาสตร์ และนิรุกติศาสตร์ ผลงานต่างๆ ปรากฏให้ชาวไทยรุ่นหลังได้ชื่นชมในความงดงาม ความไพเราะ และเป็นบุคคลสำคัญของประวัติศาสตร์ให้ได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ จวบจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ ทรงอุทิศเวลาให้แก่การสร้างสรรค์ศิลปกรรมด้านต่างๆ ไว้มากมาย ผลงานที่เป็นมรดกอันล้ำค่าที่ได้ทรงสร้างสรรค์อย่างวิจิตรบรรจง ผাগไ้วัดราบจนถึงทุกวันนี้ คือ การออกแบบตาลปัตรหรือพัดรอง ทรงออกแบบลายพัดรองเพื่อใช้ในโอกาสต่างๆ ในงานพระราชพิธี และพิธี ทั้งงานมงคลและอวมงคล เป็นจำนวนมาก ระหว่างปีพุทธศักราช ๒๔๕๒ - ๒๔๙๔ ซึ่งในสมัยนั้นผู้ที่มีฝีมือในการออกแบบพัดได้อย่างสวยงามมีเพียงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และหม่อมเจ้าประวิษ์ ชุมสาย ต่อมาในระยะหลังการออกแบบตาลปัตรเป็นเพียงสิ่งประกอบของงานเท่านั้น และผลงานที่ออกมาไม่ได้พิถีพิถันละเอียดลออเหมือนสมัยก่อน

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงมีพระคุณต่อมหาวิทยาลัยศิลปากรอย่างใหญ่หลวง พระองค์เป็นผู้ตัดสินพระทัยเลือกและสนับสนุนให้นายซีเฟโรจี (Professor Corrado Feroci) หรือศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ประติมากรผู้มีชื่อเสียงของนครฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี มาเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ทางศิลปกรรมตะวันตก และพัฒนาฝีมือให้แก่ช่างชาวสยามในศิลปากร ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงกำกับควบคุมดูแล จนต่อมาได้ก่อกำเนิดโรงเรียนประณีตศิลปกรรม ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศิลปากร และเจริญเติบโตเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากรในที่สุด นอกจากนี้ด้วยพระเมตตาของพระโอรสพระธิดาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ที่ทรงประทานวังท่าพระ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เสด็จประทับ ให้เป็นสถานศึกษาศิลปะของเยาวชนไทย นาม “มหาวิทยาลัยศิลปากร” ตราบเท่าทุกวันนี้

นิทรรศการ “ศิลปกรรมบนतालปัตร” เนื่องในวันนริศ

ศิลปินที่ร่วมแสดง

๑. อาจารย์สวัสดิ์ ตันติสุข
๒. ศาสตราจารย์ประหยัด พงษ์ดำ
๓. อาจารย์ชำเรือง วิเชียรเขตต์
๔. อาจารย์พนิจ สุวรรณะบุญย์
๕. นายกวัลย์ ดัชนี
๖. รองศาสตราจารย์เดชา วราฮุน
๗. รองศาสตราจารย์เกียรติศักดิ์ ชานนนากร
๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิทธิพล ตั้งโฉลก
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปรีชา เกาทอง
๑๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาวร โกอุดมวิทย์

ศิลปินแห่งชาติ สาขาทันตศิลป์ และศิลปินชั้นเยี่ยมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
 ศิลปินแห่งชาติ สาขาทันตศิลป์ และศิลปินชั้นเยี่ยมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
 ศิลปินแห่งชาติ สาขาทันตศิลป์
 ศิลปินแห่งชาติ สาขาทันตศิลป์
 ศิลปินแห่งชาติ สาขาทันตศิลป์
 ศิลปินชั้นเยี่ยมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
 ศิลปินชั้นเยี่ยมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
 ศิลปินชั้นเยี่ยมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
 ศิลปินชั้นเยี่ยมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
 ศิลปินชั้นเยี่ยมการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ

ผู้แทนสถาบันการศึกษาที่ร่วมแสดง

สถาบันการศึกษา

๑. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
๒. คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๓. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๔. คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
๕. คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
๖. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
๗. คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยรังสิต
๘. คณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
๙. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง
๑๐. คณะศิลปกรรม ศูนย์กลางสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
๑๑. วิทยาลัยช่างศิลป์
๑๒. วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี
๑๓. วิทยาลัยช่างศิลปนครศรีธรรมราช

ผู้แทน

นายรัชชัย ช่างเกรียน
 นางสาวทิพวรรณ ทังมั่งมี
 นายรุ่งวิทย์ ลัดคนิน
 นายอภิชัย ภิรมย์รักษ์
 นายไพโรจน์ ชมูนิ
 นายสมรรถ สุวรรณพงษ์
 นายอนุพงศ์ สุทะลักษณ์
 นายไชยงค์ บุษพากลิ่น
 นายสุรัชย์ พิกุลแก้ว
 นายสุวัฒน์ แสนยัติ
 นายสนั่น รัตนะ
 นายแผน เอกจิตร
 นายชูเกียรติ สุทิน

Rama IX Art Museum Foundation

ผลงานศิลปกรรมบนतालปัตร
ของศิลปินแห่งชาติและศิลปินชั้นเยี่ยม

Rama IX Art Museum Foundation

ศิลปินแห่งชาติและศิลปินชั้นเยี่ยม
สวลี ดันติสุข
ชื่อผลงาน : ไปไหว้พระนครปฐม
เทคนิค : สีน้ำมัน